

SPRAWOZDANIE

Wydziału kraj. w przedmiocie zmiany niektórych postanowień ustawy krajowej: „O stosunkach prawnych stanu nauczycielskiego w publicznych szkołach ludowych“.

Wysoki Sejmie!

Uchwałą z dnia 6. lutego 1895 polecił Wys. Sejm Wydziałowi kraj., ażeby w porozumieniu z Radą szkolną krajową — licząc się z obecnymi ekonomicznymi stosunkami kraju i ograniczając się do uwzględnienia potrzeb najbardziej naglących, zastanowił się nad kwestyami:

1. zaprowadzenia ulg w opłacie 10%, którą nauczyciele przy zamianowaniu uiszczają na rzecz funduszu emerytalnego;
2. polepszenia bytu nauczycielom młodszym IV. klasy a w pewnej mierze także nauczycielom starszym tejże klasy.
3. przyznania dodatku na mieszkanie nauczycielom młodszym na wsi.

Wysoki Sejm polecił zarazem Wydziałowi kraj. ażeby po bliższem zbadaniu powyższych kwestyj zdał sprawę na najbliższej sesji sejmowej, ewentualnie przedstawił odpowiednie wnioski.

Stosownie do polecenia wyrażonego w uchwale Wysokiego Sejmu, odniósł się Wydział krajowy przedewszystkiem do Rady szkolnej krajowej z prośbą, ażeby na podstawie dokładnych znajomości stosunków szkolnictwa ludowego i stanu nauczycielskiego w naszym kraju przedstawiła Wydziałowi krajowemu umotywowaną opinię, jakie zmiany w granicach powyższą uchwałą wskazanych, należałoby zaproponować Wys. Sejmowi w obowiązującej obecnie ustawie o stosunkach prawnych stanu nauczycielskiego, ażeby intencyom Wys. Sejmu zadość uczynić.

Wydział krajowy otrzymawszy z Rady szkolnej krajowej nader cenny materiał statystyczny i szereg wniosków w tej sprawie, poddał go szczegółowemu badaniu, starając się w ostatecznych swych wnioskach uczynić zadość naglącej potrzebie polepszenia bytu nauczycieli ludowych w granicach istotnej konieczności, nie spuszczać zarazem z oka względu na ewentualne obciążenie funduszu szkolnego krajowego i wpływu, jaki to wywrze na budżet krajowy.

Ze sprawozdań i wniosków większości i mniejszości komisji szkolnej, w sprawie polepszenia bytu nauczycieli ludowych i z przeprowadzonej w tym przedmiocie rozprawy w Wysokim Sejmie okazuje się, że wszyscy uznawali konieczną potrzebę polepszenia bytu materyjalnego nauczycieli szkół ludowych. Pod tym względem nie było różnicy w zapatrywaniach. Między większością a mniejszością komisji szkolnej zachodziła głównie ta różnica, iż podczas gdy mniejszość komisji zamierzała przeprowadzić na ostatniej sesji sejmowej zmianę ustawy o stosunkach prawnych stanu nauczycielskiego, — większość komisji a za nią i Wys. Sejm byli zdania, że kwestyę polepszenia bytu nauczycieli w szczegółach niedostatecznie jeszcze zbadaną, można z większym pożytkiem załatwić po całorocznem studyum, aniżeli gdyby się ją dorywczo traktowało na ostatnich posiedzeniach Wys. Sejmu, którego działalność z ubiegłą sesją się skończyła.

Większość komisji szkolnej była zdania, że stosowniejszą jest rzeczą, by Wys. Sejmowi z nowych wyborów wyjść mającemu, zostawić swobodną decyzję i nie wiązać go stanowczymi uchwałami przy końcu sześćdziesiątych powziętymi.

Większość komisji uznawała jednakowoż, że byt nauczycieli ludowych jest pod względem materialnym trudnym i że co do niektórych kategorii polepszenie nastąpić powinno.

Większość komisji wyraziła przekonanie, że nawet przy bardzo ograniczonej akcyi, zmierzającej do polepszenia płac nauczycieli, nie powinno się pominąć nauczycieli młodszych po wsiach, którzy przy nader skromnej pensyi częstokroć narażeni są na zupełny niedostatek, sądziła jednakowoż, że złemu stąd wynikającemu da się zaradzić, jeżeli tym młodszym nauczycielom przyzna się 10% dodatek do płacy na mieszkanie, to jest po 30 złr. rocznie, i że ten dodatek na mieszkanie da możność łatwiejszego pozyskania sił nauczycielskich dla szkół wiejskich, których brak dotąd tak dotkliwie czuć się daje i jest jednym z głównych powodów tak wielkiej ilości klas bezczynnych.

Wydział krajowy podziela w zupełności zdanie większości komisji szkolnej, iż chcąc istotnie zaradzić dzisiejszemu dotkliwemu brakowi nauczycieli ludowych, potrzeba koniecznie polepszyć byt materialny tychże nauczycieli także w ostatniej klasie płac tj. w gminach wiejskich, sądzi jednak, że to polepszenie koniecznym jest nie tylko dla nauczycieli młodszych, ale i dla starszych, którzy w 65% posad pobierają taką samą płacę o rocznych 300 zł. jak nauczyciele młodszy tej kategorii.

Jest rzeczą urzędownie stwierdzoną, iż szkolnictwo ludowe w naszym kraju, głównie z powodu braku nauczycieli, należycie rozwijać się nie może. Stwierdzają to najlepiej daty statystyczne, zamieszczone w ostatnim sprawozdaniu Rady szkolnej krajowej o stanie wychowania publicznego w szkołach ludowych i seminaryach za rok szkolny 1893/4. Rada szkolna krajowa podniosła przedewszystkiem ubolewania godną okoliczność, że w r. szk. 1893/4 nie można było wielu dzieci przyjąć do szkoły dla braku nauczycieli. Opłakane stosunki, jakie pod tym względem istniały w r. szk. 1893/4 nie zmieniły się wcale na lepsze. Przeciwnie liczba klas nieczynnych z 542 podniosła się do 594 a zatem wzrosła o 52, zaś liczba szkół nieczynnych z 321 podniosła się do 412, zatem wzrosła o 91, z tych 412 zorganizowanych nieczynnych szkół 233 nie miało budynku i nauczycieli, zaś 179 miało budynek ale nie miało nauczycieli. W porównaniu z r. szkolnym 1892/3 liczba nauczycieli i nauczycielek, mających tylko egzamin dojrzałości, powiększyła się w r. 1893/4 o 129, zaś liczba niekwalifikowanych nauczycieli i nauczycielek powiększyła się o 78, razem wynosi zatem powiększenie o 207 sił nauczycielskich. Wzrost ten przedstawia się niestety w mniej korzystnym świetle, jeżeli się porówna stosunek, jaki zachodzi w powyżej wykazanym zwiększeniu się sił nauczycielskich między nauczycielami a nauczycielkami. Z porównania tego okazuje się, że liczba nauczycielek wzrosła o 235, natomiast liczba nauczycieli zmniejszyła się o 28. W r. szk. 1893/4 przybyło zaledwie 8 nauczycieli ze świadectwem kwalifikacyjnym, ale natomiast ubyło 24 ze świadectwem dojrzałości i 12 bez kwalifikacji.

Daty statystyczne z wyniku egzaminu dojrzałości w seminariach nauczycielskich w naszym kraju w r. szk. 1892/3 wykazują, że z seminariów męskich wyszło z egzaminem dojrzałości 132 kandydatów, z seminariów żeńskich 181 kandydatek, które to siły znaleźć mogły pomieszczenie w zawodzie nauczycielskim. Wykazany powyżej wzrost nauczycielek w liczbie 235, w której mieści się 110 nauczycielek ze świadectwem kwalifikacyjnym, 35 ze świadectwem dojrzałości, zaś 90 bez kwalifikacji, zdaje się wskazywać, że przeważna część uczenie seminariów nauczycielskich, które w r. szk. 1892/3 złożyły egzamin dojrzałości, poświęciła się zawodowi nauczycielskiemu. Inaczej przedstawia się jednak rzecz z nauczycielami. Biorąc nawet na uwagę wypadki śmiertelności, wydalenie ze służby lub przeniesienie w stan spoczynku, niektórych nauczycieli, zawsze rażąco niekorzystnie przedstawia się, ubytek 28 nauczycieli, mimo, że seminarya wydały 132 egzaminowanych kandydatów nauczycielskich. Cyfry te wskazują, że wielu uczniów seminaryum po ukończeniu studyów i złożeniu egzaminów nie poświęca się wcale zawodowi nauczycielskiemu, ale szuka i znajduje zajęcie lepiej wynagradzane w innych zawodach, a powszechnie znana jest rzeczą, iż wielu ukończonych seminarzystów znalazło pomieszczenie przy urzędach skarbowych, kolejach itp.

Wobec tego stanu rzeczy ofiary, jakie kraj ponosi z powodu wyznaczania znacznych zasiłków na budowę szkół (na r. 1896 80500 złr.) dalej z powodu utworzenia funduszu pożyczkowego na budowę szkół rocznie około 13.000 zł. i na stypendya dla uczniów i uczenie seminariów nauczycielskich w rocznej kwocie 90.000 zł., nie zdołają

usunąć przeszkód tamujących wzrost i rozwój naszych szkół ludowych. Starania o zakładanie nowych seminarjów nauczycielskich i ofiary na ten cel ponoszone nie odniosą pożądanego skutku, jeżeli ukończeni seminarzyści stronić będą od zawodu nauczycielskiego, mogąc w każdym innym zawodzie odrazu uzyskać wyższą płacę. Z powodu otwarcia nowych seminarjów nauczycielskich zwiększyła się frekwencya uczniów w tych zakładach naukowych, a mimo to rok szkolny 1893/4 wykazuje ubytek 28 nauczycieli. Wydział krajowy ma to głębokie przekonanie, iż dotkliwemu brakowi nauczycieli zaradzić może tylko polepszenie ich bytu materialnego. Szkolnictwo ludowe zyska na tem podwójnie, gdyż nietylko odżyją klasy, dotąd dla braku nauczycieli nieczynne, ale też i lepsi kandydaci poświęcać się będą zawodowi nauczycielskiemu wiedząc, że w zawodzie tym znajdują mierny byt materialny i że przy pracy zdołają, nietylko sobie ale i rodzinie zapewnić byt, niegorszy przynajmniej od innych zawodów, w których ten sam stopień wykształcenia jest wymagany. Z powyższych powodów postanowił Wydział krajowy, zgodnie z opinią Rady szkolnej krajowej, zaproponować Wys. Sejmowi następujące zmiany w obowiązującej obecnie ustawie o stosunkach prawnych stanu nauczycielskiego w publicznych szkołach ludowych.

Wysoki Sejm polecił Wydziałowi krajowemu zastanowić się między innymi nad kwestyą polepszenia bytu nauczycielom młodszym IV. klasy, a w pewnej mierze także nauczycielom starszym tejże klasy. Ze sprawozdania większości komisji sejmowej wynika, że Wys. Sejm miał na myśli nauczycieli stałych. Płaca nauczycieli stałych młodszych w miastach i miasteczkach IV. klasy wynosi 300 zł. i jest tak minimalną, że na utrzymanie nauczyciela z rodziną w żaden sposób wystarczyć nie może. Skutek tego jest ten, że na posady te trudno jest nadzwyczaj znaleźć kompetentów. Na 304 takich systemizowanych posad, tylko 133 posad obsadzonych jest stale. Dlatego zdaniem c. k. Rady szkolnej krajowej płacę nauczycieli młodszych stałych w klasie IV. należy podwyższyć do kwoty 400 zł. Wyniknie stąd następująca nadwyżka wydatków:

Na płacę 30.400 zł., na dodatek za mieszkanie 3 040 zł., razem 33.440 zł. Nadwyżka ta wydatku uwydatniłaby się jednak w budżecie krajowym w całości dopiero wówczas, gdyby wszystkie posady w mowie będące stale obsadzone zostały, o czem przez dłuższy czas nie może być mowy. Na lata najbliższe wystarczyłaby na ten cel nadwyżka w kwocie 16.000 zł.

Co się tyczy nauczycieli starszych IV. klasy, to w myśl obowiązującej obecnie ustawy połowa ich pobiera 500 zł., a druga połowa 450 zł. Płace te mogły wystarczyć do chwili dopóki Rada szkolna krajowa za zgodą Wysokiego Sejmu w wielu miastach IV. klasy nie zaprowadziła szkół sześciu- względnie pięcioklasowych. Szkoły te, mianowicie męskie w wyższych swoich klasach mają wybitny kierunek przemysłowo-handlowy, a zadanie to swoje mogą spełnić tylko wówczas, jeżeli każda taka szkoła będzie miała przynajmniej dwóch, właściwie trzech nauczycieli, uzdolnionych specjalnie w tym kierunku, a zatem posiadających egzamin wydziałowy z jednej z trzech grup fachowych. Nauczycieli takich przygotowała Rada szkolna krajowa już w znacznej części za pomocą osobnych kursów i obecnie 76 nauczycieli (mężczyzn) z egzaminem wydziałowym czynnych jest w szkołach 5-o i 6-o klasowych w IV. klasie miast i miasteczek. Z początkiem roku 1895/6 liczba ta powiększyła się jeszcze o 30-tu, którzy odbyli w lecie 1895 r. kurs nauki rysunkowo-matematyczny w c. k. Szkole przemysłowej we Lwowie, a w 1896 roku powiększy się o 30 powołanych na kursa językowe do Lwowa i Krakowa.

Przeznaczwszy tych wszystkich nauczycieli do miast IV. klasy, najczęściej z urzędu Rada szkolna krajowa w miastach tych nie będzie mogła w obecnych warunkach utrzymać ich stale, gdyż każdy z tych nauczycieli będzie się podawał na posadę w miastach II. i III. klasy z płacą 600 zł., względnie 700 zł., nawet na posady przy klasach elementarnych, a ponieważ z pośród kompetentów o takie posady będzie miał najlepszą kwalifikację, a zwykle tak, że i aplikację, przeto trudno go będzie przy konkursie pominąć, i nauczyciele wydziałowi uczyć będą czytania i pisanie w miastach II i III. klasy, miasta zaś IV. klasy pozostaną ogołocone z fachowych nauczycieli. Dlatego Wydział krajowy podziela pod tym względem zdanie Rady szkolnej krajowej, że dla nauczycieli, mających egzamin wydziałowy, a uczących w miastach IV. klasy, należy ustanowić płacę, równą z płacą nauczycieli III. klasy.

Według obecnej organizacji, nauczycieli fachowych w miastach IV. klasy potrzeba jest około 25% liczby wszystkich nauczycieli starszych w miastach tejże klasy. Płace nauczycieli starszych IV. klasy należałoby więc tak uregulować, ażeby 25% od sta przyznać 600 zł., 35% od sta 500 zł., a 40% od 450 złr.

Rozkładu tego procentu nie ogranicza Wydział krajowy do pojedynczych powiatów, jak to normuje obecnie obowiązująca ustawa, gdyż liczba szkół 5cio i 6cio klasowych w pojedynczych powiatach nie jest sobie równą i dla tego z nauczycieli starszych IV. klasy tworzy Wydział krajowy jeden status konkretny.

Ponieważ jednak podwyższenie płac nauczycielskich w 25% posad tej klasy do 600 zł. rocznie motywowane jest potrzebą pozyskania nauczycieli, mających egzamin wydziałowy, Wydział krajowy postawił dodatkiem do art. 11., projektowanej ustawy zastrzedz, iż w szkołach 5cio i więcej klasowych IV. klasy najwyższą płacę o rocznych 600 zł. mogą otrzymać tylko nauczyciele posiadający egzamin wydziałowy. Ponieważ dalej mogłoby się wydarzyć, iż kierujący nauczyciel w szkole pospolitej 5cio lub więcej klasowej, gdyby nie miał egzaminu wydziałowego mógłby mieć niższą płacę od zwykłego starszego nauczyciela tej szkoły, posiadającego egzamin wydziałowy, co byłoby niewłaściwem a w stosunku między przełożonym a podwładnym mogłoby być szkodliwem, postanowił Wydział krajowy zarazem zastrzedz w art. 11. projektu ustawy, iż do wyższej płacy 600 zł. rocznie w IV. klasie mogą być posunięci obok nauczycieli z egzaminem wydziałowym, także kierownicy szkół 5cio lub więcej klasowych.

Wychodząc dalej z założenia, że kierownicy szkół pospolitych więcej klasowych powinni mieć lepsze kwalifikacje, uznał Wydział krajowy za stosowne do art. 4. obowiązującej obecnie ustawy dodać postanowienie, iż przy obsadzeniu posad kierowników szkół pospolitych 5 lub więcej klasowych mają być uwzględnieni przedewszystkiem kandydaci posiadający egzamin wydziałowy.

Ponieważ wszystkich nauczycieli starszych w IV. klasie jest 709, przeto nauczycieli, którymby przypadła płaca 600 zł. będzie 178, a nadwyżka wydatku, wynikająca z tej reformy wyniesie 17.800 zł. na płace, a 1780 zł. na zwiększone dodatki na mieszkanie, razem 19.580 zł., z czego jednak, po potrąceniu interkalaryów, na lata najbliższe wystarczyłaby kwota 15.000 zł. Gdy nadto 10% nauczycieli, t. j. 71 otrzymaliby zamiast 450 zł. 500 zł. przeto nadwyżka wydatku z tego tytułu wynosiłaby 3.550 zł. na płace, a 350 zł. na dodatki, razem 3.900 zł.

Wysoki Sejm oświadczył się dalej za przyznaniem dodatku na mieszkanie nauczycielom stałym młodszym na wsi, przeczco rozumieć należy nie tylko właściwych nauczycieli młodszych, ale i tych nauczycieli starszych, którzy nie są kierownikami i nie mają również mieszkania. Ponieważ liczba ich wynosi 413 przeto wydatek 10% od sta. dodatku na mieszkanie dla tych nauczycieli wynosiłby 12.390 zł. Z liczby 413 takich systemizowanych posad jest jednak obecnie stale obsadzonych tylko 47. Przypuszczając więc, że po przyznaniu dodatku więcej takich posad stale będzie można obsadzić, to w każdym razie nadwyżka wydatków w najbliższym roku z tego tytułu nie wyniesie więcej nad 2.000 zł.

Podwyższając płacę nauczycieli młodszych w IV. klasie miast na 400 zł i 40 zł. dodatku, potrzeba jednak wyciągnąć stąd konsekwentną konieczną wobec nauczycieli stałych młodszych w klasie III. miast, którym ustawa obecna przyznaje tylko 360 zł. płacy i 36 zł. dodatku, zatem należy im przyznać, co najuniej 400 zł. płacy i 40 zł. dodatku.

Ponieważ zaś takich posad systemizowanych w klasie III. miast jest 60, wynika stąd nadwyżka wydatku w kwocie 2400 zł. oraz 240 zł. na dodatki, czyli razem 2640 zł. W dalszej konsekwencji wypadnie również podwyższyć płacę nauczycielom młodszym w czwartej klasie szkół wydziałowych. Według obowiązującej obecnie ustawy nauczyciele młodzi czwartej klasy szkół wydziałowych pobierają 60% płacy nauczyciela starszego tej szkoły, przy której młodszy nauczyciel pełni służbę a zatem 360 zł. tytułem płacy i 36 zł. tytułem dodatku na mieszkanie. Wobec tego zaś, że młodszym nauczycielom IV. klasy szkół pospolitych podwyższa się płacę do 400 zł. 40 zł. dodatku na mieszkanie, trzeba nauczycielom młodszym IV. klasy szkół wydziałowych przyznać płacę przynajmniej w tej samej wysokości. Zmiana ta ma więcej formalne znaczenie, gdyż w małych miastach i miasteczkach nie ma obecnie wcale szkół wydziałowych, zatem z tego tytułu nie zostanie budżet krajowy żadnym wydatkiem obciążonym.

Z kolei przystępuje Wydział krajowy do najniższej klasy płac nauczycielskich t. j. do klasy piątej. W sprawie polepszenia płac w tej klasie Wydział krajowy jest w zupełnej zgodzie z Radą szkolną krajową — że zaś odnoszący się do tego wniosek jest ze wszystkich najdonioślejszy co do swego finansowego wyniku ale też i co do

wpływu, jaki w razie uchwalenia go wyrzucić powinien na stan najliczniejszej kategorii szkół ludowych — że zresztą tym wnioskiem Wydział krajowy wychodzi po za granice, nakreślone mu zeszłoroczną uchwałą Wysokiego Sejmu, przeto na poparcie wniosku tego przytaczamy przedewszystkiem odnoszące się do niego ustępy odezwy Rady szkolnej krajowej.

Według tej odezwy „w klasie V. t. j. w szkołach wiejskich systemizowanych jest posad nauczycieli starszych 3687, a z tej liczby według ustawy, dziś obowiązującej tylko do 15⁰/₀ posad, czyli do 552 posad przywiązana jest płaca 400 zł. (nie licząc dodatku) do 20⁰/₀ czyli 736 posad przywiązana jest płaca 350 zł., zaś do 65⁰/₀ czyli 2399 posad przywiązana jest płaca 300 zł. aw. Płace te jednak okazują się tak dalece nie wystarczające, że ostatniej liczby 2399 posad nauczycielskich z płacą 300 zł., tylko 894 obsadzonych jest stale a resztą 1505 posad obsadzonych jest bądź tymczasowe przez nauczycieli, nie mających najczęściej kwalifikacji, bądź nieobsadzonych wcale. Dowód to najlepszy, że płaca 300 zł. na wsi mimo dodatku w postaci mieszkania nie wystarcza.

„Dlatego ek. Rada szkolna krajowa zmuszona jest oświadczyć się za tem, ażeby nie 15⁰/₀ jak dotychczas, lecz 25⁰/₀ nauczycieli starszych V. klasy przyznać 400 zł. płacy, reszcie zaś nauczycieli tych przyznać jako minimum płacy 350 zł.

„Przyjmując tę zasadę należałoby dla 2767 posad przeznaczyć płacę o 50 zł. większą z czego wyniknęłaby nadwyżka w kwocie 138.350 zł. rocznie. Ponieważ jednak liczba posad tej kategorii obecnie stale obsadzonych a podwyższeniu ulegających wynosi tylko 1273, przeto w najbliższych latach nadwyżka wydatków z tego tytułu powstać mogących nie przeniesie 65 000 zł.:

„Reforma ta i z tego względu jeszcze wydaje się konsckwentną i wskazaną że by nauczyciele starsi V. klasy mieli przeciw cokolwiek wyższe płace od nauczycieli młodszych tejsze klasy jakto ma miejsce we wszystkich innych klasach.

„Ponieważ ustawa obecnie obowiązująca normuje tylko pobory nauczycieli stałych, zaś oznaczenie poborów nauczycieli tymczasowych zostawia rozporządzeniu c. k. Rady szkolnej krajowej, przeto zmiany ustawy, powyżej proponowane odnoszą się tylko do nauczycieli stałych nie zaś do tymczasowych. Rozciągnięcie tych zasad na nauczycieli tymczasowych w ten sposób, ażeby im przyznać pobory nauczycieli stałych młodszych pociągnęłoby za sobą nadwyżkę wydatków przenoszącą kwotę 100.000 zł.

„C. k. Rada szkolna krajowa nie mogłaby też przemawiać za pociągnięciem tej konsekwencji i za podwyższeniem poborów nauczycieli tymczasowych, gdyby przez to miało być zwichniętem polepszenie bytu nauczycieli stałych. Szkoła stoi na nauczycielu stałym, który ma za sobą egzamina i praktykę. Władza szkolna musi dbać przedewszystkiem o pozyskanie takich nauczycieli, musi starać się o to ażeby nauczyciele tymczasowi kwalifikowani nie skupiali się w pewnych miejscowościach, lecz przychodzili na etat tam gdzie ich rzeczywiście najwięcej potrzeba.

„Dla tego nie będzie rzeczą złą, że do posad stałych, choćby młodszych nauczycieli, przywiązane będą większe pobory od poborów, wyznaczonych nauczycielom tymczasowym. Zważywszy nadto, że nauczyciel służbę tymczasową rozpoczyna z 19 rokiem życia, nie będzie w tem nic dla niego krzywdzącego jeżeli przez kilka lat pierwszych ograniczy się do poborów choćby tylko 300 zł., których w tym samym wieku nie ma student uniwersytetu. Dlatego Rada szkolna krajowa sądzi, że pobory nauczycieli tymczasowych mogą pozostać niezminione. Co się zaś tyczy posad nadetatowych to Rada szkolna przeprowadza już od kilku lat akcyę, ażeby je zamienić w etatowe a uczyni to jeszcze łatwiej i szybciej na podstawie ustawy o urządzeniu szkół uchwalonej przez Sejm krajowy w bieżącym roku.“

Wydział krajowy mniema że podane w odezwie Rady szkolnej krajowej cyfry są tak wymowne, iż wobec nich nie ma potrzeby bliższego motywowania wniosku o polepszenie płac w klasie V. Jeżeli w tej klasie tylko 33⁰/₀ posad jest obsadzonych stale a 66⁰/₀ albo wcale nie obsadzonych albo nauczycielami bez kwalifikacji to chyba nie potrzeba dalszego dowodu na to, iż w klasie tej polepszenie płac jest niezbędnem. I dla tego Wydział krajowy nie waha się pójść pod tym względem dalej aniżeli mu zeszłoroczną uchwałą Wysokiego Sejmu wskazała bo nie spełniłby swego obowiązku, gdyby nie zwrócił uwagi Wys. Sejmu na to, iż przeszło 1½ tysiąca szkół wiejskich albo ma źle obsadzone posady nauczycielskie albo nie obsadzone wcale. Wobec tylu ofiar, jakie

kraj czynił i czyni na szkoły ludowe, pozostawienie nadal tego stanu rzeczy byłoby zniweczeniem w znacznej części owoców dotychczasowych usiłowań i nakładów. Przyjmując nasz wniosek z opinią Rady szkolnej krajowej zgodny a będący zarazem tylko konsekwencyą stanowiska, jakie Wydział krajowy w ostatniej sesji zajął, — Wysoki Sejm uczyni bardzo poważny i w skutkach doniosły krok naprzód ku polepszeniu stosunków szkolnictwa ludowego których prawdziwie smutną ilustracją są cyfry, przez Radę szkolną krajową podane.

Dla bliższego objaśnienia niniejszego sprawozdania przedkłada Wydział krajowy Wysokiemu Sejmowi .l. otrzymany z Rady szkolnej krajowej wykaz rzeczywistych poborów wszystkich nauczycieli pełniących obecnie służbę (alegat 1).

Pozostaje jeszcze do omówienia jedna kwestya, nad którą Wysoki Sejm polecił zastanowić się t. j. kwestya ewentualnego zaprowadzenia ulg w opłacie 10%, którą nauczyciele przy zamianowaniu uiszczają na rzecz funduszu szkolnego emerytalnego.

Zdaniem Rady szkolnej krajowej opłata ta uciążliwą jest dla nauczycieli przede wszystkim przez to, że pobory nauczyciela tymczasowego równają się w przeważnej ilości przypadków poborom jego jako nauczyciela stałego w najniższej kategorii. Przechodząc z posady tymczasowej na stałą, nauczyciel nie tylko więc żadnej nie odnosi korzyści, lecz owszem zmuszony jest uiścić 10% od sta opłatę. Dlatego Rada szkolna krajowa sądzi, że przy przejściu nauczyciela tymczasowego na stałego, płacę jego aż do wysokości 300 zł. uznać należy za wolną od opłaty 10% od sta.

Opłata ta pozostałaby zatem tylko od nadwyżki płacy nad 300 zł., którąby nauczyciel otrzymał, czy to przy pierwszej nominacji stałej, czy przy posuwaniu się na wyższe stopnie płacy. Ubytek wynikający stąd dla funduszu szkolnego emerytalnego da się obliczyć biorąc za podstawę liczbę nauczycieli, którzy w ciągu jednego roku z tymczasowych przechodzą na stały etat. Liczba ta wynosi w przecięciu 350; ponieważ zaś każdy z nich zapłaciłby o 30 zł. mniej, przeto dochody funduszu emerytalnego zmniejszyłyby się co roku w przecięciu o kwotę 10.000 zł.

Głównym powodem dla którego Rada szkolna krajowa przemawia za wprowadzeniem ulg w opłatach 10% na rzecz funduszu szkolnego emerytalnego jest, że pobory nauczycieli tymczasowych równają się w przeważnej ilości wypadków ich poborom jako nauczycieli stałych w najniższej kategorii. Ze zatem przy zamianowaniu stałym nauczycielem nie ma żadnej korzyści, a przeciwnie opłacać musi 10% na fundusz emerytalny. Jeżeli wszelkie wnioski zawarte w niniejszem sprawozdaniu zostaną przez Wysoki Sejm przyjęte, odpadnie wzgląd, przez Radę szkolną krajową podany, nastąpi bowiem także polepszenie plac nauczycieli w najniższej kategorii. Nauczyciele młodszy V. klasy otrzymają 10% dodatek na mieszkanie, zaś nauczyciele starsi prócz dodatku podwyższenie płacy. W tych warunkach 10% opłaty na rzecz funduszu emerytalnego, które zresztą opłacane bywają w ratach, nie będą równie uciążliwymi, jak to było dotychczas. Wydział krajowy przeto sądzi, że daleko więcej pożądanem będzie dla nauczycieli najniższych kategorii podwyższenie plac, które wpływa na wymiar emerytury, aniżeli uwolnienie ich od opłaty na rzecz funduszu szkolnego emerytalnego. Z powyższych powodów postanowił Wydział krajowy oświadczyć się przeciw wprowadzeniu ulg w opłatach na rzecz funduszu szkolnego emerytalnego. Nadwyżka wydatku spowodowanego powyższemi propozycjami wyniesie w najbliższych latach :

a) na polepszenie plac nauczycieli młodszych w IV. klasie	16.000 zł.
b) na polepszenie plac nauczycieli starszych w IV. klasie	18.900 zł.
c) na dodatki na mieszkanie dla nauczycieli w V. klasie	2.000 zł.
d) na podwyższenie plac nauczycieli młodszych III. klasy	2.640 zł.
e) na podwyższenie plac nauczycieli V. klasy	65 000 zł.
Razem	104.540 zł.

W ten sposób 1 cent dodatku do podatków bezpośrednich wystarczy na teraz na pokrycie podwyższonych naszymi wnioskami wydatków, a Wydział krajowy podobnie jak to w roku zeszłym w komisji szkolnej uczynił, oświadczyć tu musi, iż wobec stanu naszych finansów to podwyższenie dodatków na rok 1897, o 1 centa byłoby w razie przyjęcia jego wniosków koniecznem, ale też że zdaniem Wydziału krajowego ofiara ta w stosunku do spodziewanych skutków nie jest za wielką.

Ponieważ Wydział krajowy wnosi, ażeby projektowana obecnie ustawa weszła w życie dopiero z dniem 1. września 1896, zatem na rok 1896 wystarczy na powyższy cel kwota 34.846 zł. czyli okrągło 35.000 zł. Na podstawie powyższych wywodów Wydział krajowy wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1) Załączony projekt ustawy (aleg. 2).

2) Na pokrycie wydatków spowodowanych powyższą ustawą wstawia się na rok 1896 do budżetu funduszu szkolnego krajowego kwotę 35.000 zł.

Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Lwów dnia 10. Grudnia 1895.

Marszałek krajowy :

Stanisław Badeni m. p.

Sprawozdawca :

Tadeusz Romanowicz m. p.

Członek Wydziału krajowego.

Wykaz

rzeczywistych poborów nauczycieli (nauczycielek)
szkół ludowych (pospolitych i wydziałowych
i religij) pełniących obecnie służbę.

W pobory te wliczone są płace, względnie wynagrodzenia, dodatki na mieszkanie, za kierownictwo, pięcioletnie, miejscowe i osobiste, wreszcie mieszkanie in natura, oszacowane na 10% płacy.

Liczba nauczycieli	K l a s a I.	Kwota poborów	Ogółem
		złr.	złr.
Lwów. (z własnym funduszem szk. okręg.)			
1	Nauczyciel stały pobiera po	1.560	1.560
6	Nauczycieli stałych „ „	1.510	9.060
1	„ „ „ „	1.450	1.450
3	„ „ „ „	1.410	4.230
4	„ „ „ „	1.360	5.440
7	„ „ „ „	1.300	9.100
1	„ „ „ „	1.260	1.260
4	„ „ „ „	1.190	4.760
1	„ „ „ „	1.150	1.150
2	„ „ „ „	1.140	2.280
12	„ „ „ „	1.090	13.080
1	„ „ „ „	1.080	1.080
27	„ „ „ „	1.040	28.080
2	„ „ „ „	1.030	2.060
10	„ „ „ „	990	9.900
2	„ „ „ „	980	1.960
9	„ „ „ „	930	8.370
46	„ „ „ „	880	40.480
1	„ „ „ „	528	528
9	„ tymczasowych „ „	594	5.346
119	„ „ „ „	528	62.832
268	Razem	—	214.006
130	Do tego Kraków	—	113.234
398	Ogółem	—	327.240

Liczba nauczycieli	K l a s a I.	Kwota poborów	Ogółem
		złr.	złr.
Kraków.			
1	Nauczyciel stały pobiera po	1.650	1.650
3	Nauczycieli stałych " "	1.500	4.500
6	" " " "	1.450	8.700
1	" " " "	1.400	1.400
3	" " " "	1.350	4.050
2	" " " "	1.300	2.600
2	" " " "	1.250	2.500
1	" " " "	1.190	1.190
9	" " " "	1.140	10.260
7	" " " "	1.090	7.630
4	" " " "	1.040	4.160
2	" " " "	1.030	2.060
3	" " " "	990	2.970
2	" " " "	980	1.960
16	" " " "	930	14.880
19	" " " "	880	16.720
1	" " " "	594	594
20	" " " "	528	10.560
1	" " " "	594	594
27	" " " "	528	14.256
130	Razem	—	113.234

Liczba nauczycieli	K l a s a II.	Kwota poborów		Ogółem	
		zł.	ct.	zł.	ct.
2	Nauczycieli stałych pobiera po	1.240	—	2 480	—
2	" " " "	1.230	—	2.460	—
1	" " " "	1.220	—	1.220	—
1	" " " "	1.140	—	1.140	—
1	" " " "	1.130	—	1.130	—
3	" " " "	1.120	—	3.360	—
1	" " " "	1.090	—	1.090	—
17	" " " "	1.070	—	18.190	—
2	" " " "	1.040	—	2.080	—
2	" " " "	1.030	—	2 060	—
9	" " " "	1 020	—	9.180	—
1	" " " "	990	—	990	—
1	" " " "	980	—	980	—
21	" " " "	970	—	20.370	—
5	" " " "	940	—	4.700	—
4	" " " "	930	—	3.720	—
25	" " " "	920	—	23.000	—
10	" " " "	880	—	8.800	—
20	" " " "	870	—	17.400	—
37	" " " "	820	—	30.340	—
54	" " " "	770	—	41 580	—
1	" " " "	683	67	683	67
1	" " " "	583	67	583	67
1	" " " "	562	—	562	—
1	" " " "	550	—	550	—
1	" " " "	545	—	545	—
6	" " " "	512	—	3 072	—
26	" " " "	462	—	12.012	—
53	" tymczasowych " "	462	—	24.486	—
3	" " " "	420	—	1.260	—
312	Ogółem	—	—	240.024	34
99	Do tego nauczyciele nadeatowi po	462	—	45.738	—
2	" " " "	275	—	550	—
413	Ogółem	—	—	286.312	34

Liczba nauczycieli	K l a s a I I I .	Kwota poborów		Ogółem	
		zł.	ct.	zł.	ct.
1	Nauczyciel stały pobiera po	1.210	—	1.210	—
2	Nauczycieli stałych " "	1.170	—	2.340	—
1	" " " "	1.160	—	1.160	—
3	" " " "	1.110	—	3.330	—
1	" " " "	1.020	—	1.020	—
1	" " " "	1.010	—	1.010	—
1	" " " "	970	—	970	—
12	" " " "	960	—	11.520	—
12	" " " "	910	—	10.920	—
1	" " " "	870	—	870	—
22	" " " "	860	—	18.920	—
4	" " " "	820	—	3.280	—
24	" " " "	810	—	19.440	—
12	" " " "	770	—	9.240	—
14	" " " "	760	—	10.640	—
33	" " " "	710	—	23.430	—
61	" " " "	660	—	40.260	—
3	" " " "	446	—	1.338	—
30	" " " "	396	—	11.880	—
50	" tymczasowych " "	396	—	19.800	—
2	" " " "	360	—	720	—
2	" " " "	275	—	550	—
292	Razem	—	—	193.848	—
97	Do tego nauczyciele nadetatowi pobierający po	396	—	38.412	—
11	" " " " " "	275	—	3.025	—
400	Ogółem	—	—	235.285	—

Liczba nauczyciela	K l a s a IV.	Kwota poborów		Ogółem	
		złr.	ct.	złr.	ct.
1	Nauczyciel stały pobiera po	1 000	—	1.000	—
4	Nauczycieli stałych „ „	850	—	3.400	—
27	„ „ „ „	800	—	21.600	—
58	„ „ „ „	750	—	43.500	—
5	„ „ „ „	745	—	3.725	—
58	„ „ „ „	700	—	40.600	—
18	„ „ „ „	695	—	12.510	—
1	„ „ „ „	655	—	655	—
57	„ „ „ „	650	—	37.050	—
30	„ „ „ „	645	—	19.350	—
47	„ „ „ „	600	—	28.200	—
37	„ „ „ „	595	—	22.015	—
2	„ „ „ „	590	—	1.180	—
28	„ „ „ „	550	—	15.400	—
87	„ „ „ „	545	—	47.415	—
1	„ „ „ „	540	—	540	—
173	„ „ „ „	495	—	86.625	—
—	„ „ „ „	490	—	—	—
2	„ „ „ „	480	—	960	—
4	„ „ „ „	445	—	1.780	—
3	„ „ „ „	430	—	1.290	—
2	„ „ „ „	385	—	770	—
21	„ „ „ „	380	—	7.980	—
101	„ „ „ „	330	—	33.330	—
3	„ „ „ „	330	—	1.140	—
176	„ „ „ „	330	—	58.080	—
57	„ „ „ „	275	—	15.675	—
1005	Ogółem	—	—	505.770	—
213	Do tego nauczyciele nadetatowi pob. po	330	—	70.290	—
61	„ „ „ „ „ „	275	—	16.775	—
1279	Ogółem	—	—	592.835	—

Liczba nauczycieli	Klasa V.	Kwota poborów		Ogółem	
		złr.	ct.	złr.	ct.
1	Nauczyciel stały pobiera po	995	—	995	—
2	Nauczycieli stałych	910	—	1.820	—
1	"	890	—	890	—
1	"	790	—	790	—
3	"	740	—	2.230	—
1	"	710	—	710	—
2	"	700	—	1.400	—
25	"	690	—	17.250	—
1	"	685	—	685	—
4	"	650	—	2.600	—
1	"	645	—	645	—
61	"	640	—	39.040	—
11	"	635	—	6.985	—
5	"	600	—	3.000	—
1	"	595	—	595	—
1	"	593	71	593	71
74	"	590	—	43.660	—
40	"	585	—	23.400	—
5	"	580	—	2.900	—
1	"	562	—	562	—
1	"	556	—	556	—
1	"	555	—	555	—
2	"	550	—	1.100	—
107	"	540	—	57.780	—
46	"	535	—	24.610	—
12	"	530	—	6.360	—
1	"	504	18	504	18
3	"	500	—	1.500	—
125	"	490	—	61.250	—
85	"	485	—	41.225	—
41	"	480	—	19.680	—
11	"	450	—	4.950	—
90	"	440	—	39.600	—
182	"	435	—	79.170	—
74	"	430	—	31.820	—
24	"	400	—	9.600	—
1	"	386	12	386	12
150	"	385	—	57.750	—
218	"	380	—	82.840	—
15	"	350	—	5.250	—
765	"	330	—	252.450	—
47	"	300	—	14.100	—
3	" tymczasowych	460	—	1.380	—
3	"	430	—	1.290	—
23	"	400	—	9.200	—
27	"	380	—	10.260	—
13	"	350	—	4.550	—
1	"	340	11	340	11
589	"	330	—	194.370	—
160	"	300	—	48.000	—
363	"	275	—	99.225	—
171	"	250	—	42.750	—
3.595	Ogółem	—	—	1,355.742	12
13	Nauczycieli nadetatowych pobiera po	400	—	5.200	—
10	"	350	—	3.500	—
322	"	300	—	96.600	—
97	"	250	—	24.250	—
4.037	Ogółem	—	—	1,485.292	12

U s t a w a

z dnia . . . . . dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, zmieniająca postanowienia artykułów 4, 11 i 16 ustawy z dnia 1. stycznia 1889, Nr. 16. Dz. u. kr. w brzmieniu ustawy z dnia 15. czerwca 1892 Dz. u. kr. Nr. 40, o stosunkach prawnych stanu nauczycielskiego w publicznych szkołach ludowych.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem postanawiam co następuje:

§. 1.

Artykuły 4, 11 i 16 ustawy z dnia 1. stycznia 1889 r. (Nr. 16. Dz. ust. kraj.) w brzmieniu ustawy z dnia 15. czerwca 1892 (Dz. u. kr. Nr. 40) o stosunkach prawnych stanu nauczycielskiego w publicznych szkołach ludowych zostają w dotychczasowym brzmieniu uchylone i mają odtąd opiewać:

Art. 4.

Rada szkolna okręgowa odrzuca podania tych kandydatów, którzy skutkiem wyroku karnego są wykluczeni od wybieralności do Reprezentacyi gminnej, oraz takich, na którychby ciążyły postęпки niemoralne lub zdrożności, narażające mianowanego nauczyciela na usunięcie z posady.

Z reszty podań układa Rada szkolna okręgowa najdalej w 3 tygodnie po upływie terminu konkursowego listę kompetentów według formularza, przepisanego przez Radę szkolną krajową, i przesyła ją miejscowej Radzie szkolnej do zaopiniowania, zaś w przypadkach art. 2. mającym prawo prezenty do wykonania tego prawa; poczem przekłada terno (względnie prezentę) wraz z wnioskiem swoim, jakoteż z podaniami wszystkich kompetentów i dokumentami Radzie szkolnej krajowej.

Jeżeli ma być obsadzoną posada nauczyciela, kierującego szkołą o dwóch, lub więcej klasach, Rada szkolna okręgowa umieszcza na liście kompetentów tylko tych kandydatów, których uważa za specjalnie uzdolnionych do kierownictwa.

Przy obsadzaniu posad nauczycieli kierujących przy szkołach ludowych pospolitych o pięciu lub więcej klasach, uwzględnić należy przedewszystkiem takich kandydatów, którzy posiadają egzamin dla szkół wydziałowych.

Art. 11.

A. Roczne płace stałych nauczycieli publicznych szkół ludowych dzielą się na następujące klasy:

a) W szkołach pospolicznych:

I. klasa we Lwowie i w Krakowie w połowie posad 900 zł, w drugiej połowie 800 zł.;

II. klasa w Białej Drohobyczu, Jarosławiu, Koftomyi, Nowym Sączu, Przemyśle, Rzeszowie, Samborze, Stanisławowie, Tańopolu, Tarnowie 700 zł.;

III. klasa w Bochni, Brodach, Brzeżanach, Buczaczu, Gorlicach, Gródku, Jaśle, Jaworowie, Krośnie, Podgórzu, Sanoku, Sniatynie, Sokalu, Stryju, Trembowli, Wadowicach, Wieliczce, Złoczowie, Żółkwi 600 zł.;

IV. klasa w reszcie miast i miasteczek, dla 25% posad 600 zł.; dla 35% posad 500 zł.; dla 40% posad 450 zł.

V. klasa w gminach wiejskich dla 25% posad każdego powiatu 400 zł., dla 75% posad 350 zł.

b) W szkołach wydziałowych osobnych i w klasach szkół wydziałowych, połączonych z pospolicznymi:

I. klasa w miastach, wymienionych powyżej pod a) I. 900 zł.;

II. klasa w miastach, wymienionych powyżej pod a) II. 800 zł.;

III. klasa w miastach, wymienionych powyżej pod a) III, 700 zł.;

IV. klasa we wszystkich innych szkołach wydziałowych 600 zł.

B. Do najwyższej płacy 600 zł. w czwartej klasie szkół pospolicznych, mogą być posunięci tylko nauczyciele kierujący szkołami o pięciu lub więcej klasach, tudzież tacy nauczyciele tychże szkół, którzy posiadają egzamin kwalifikacyjny dla szkół wydziałowych.

C. Płaca stałego młodszego nauczyciela w pierwszej i drugiej klasie płac szkół pospolicznych tudzież w pierwszych trzech klasach płac szkół wydziałowych wynosi 60% płacy nauczyciela starszego szkoły, przy której młodszy nauczyciel pełni służbę. Płaca młodszego nauczyciela w trzeciej i czwartej klasie płac szkół pospolicznych oraz w czwartej klasie płac szkół wydziałowych wynosi 400 zł.; w piątej klasie płac szkół pospolicznych 300 zł. rocznie.

Za podstawę do obliczenia płacy młodszego nauczyciela w szkołach pospolicznych pierwszej klasy płac przyjmuje się płacę starszego nauczyciela w kwocie 800 zł.

D. Wynagrodzenie nauczycieli, tymczasowo ustanowionych, oznacza Rada szkolna krajowa; nie może ono jednak wynosić mniej, niż 250 zł. rocznie, ani przewyższać poborów nauczyciela stałego, którego miejsce nauczyciel tymczasowy zastępuje.

Art. 16.

Każdemu dyrektorowi, kierownikowi szkoły, tudzież nauczycielowi, który sam jeden w szkole naucza, należy się stosowne bezpłatne pomieszkanie, ile możliwości w budynku szkolnym. W braku pomieszkania należy im się z funduszu szkolnego miejscowego wynagrodzenie, którego wysokość oznaczy Rada szkolna

okręgowa w każdym szczególnym przypadku, porozumiewawszy się z stronami, obowiązani do dostarczenia pomieszkania nauczycielowi.

Wszyscy inni nauczyciele pobierają dodatek na mieszkanie, wynoszący 10% ich płacy.

W gminach wiejskich należy wyznaczyć nauczycielowi kierującemu lub samoistnemu przynajmniej jeden morg ziemi ornej dla użytku własnego.

O ile tego gruntu gmina, lub obszar dworski nie dostarczy dobrowolnie, pokryje fundusz szkolny miejscowy koszta wydzierżawienia gruntu dla nauczyciela.

Gdyby w pojedynczych przypadkach dostarczenie, lub wynajęcie ziemi ornej dla nauczyciela było niemożliwem, co przez Radę szkolną okręgową ma być stwierdzone, nie służy nauczycielowi prawo do żądania z tego tytułu żadnego odszkodowania, lub wynagrodzenia.

§. 2.

Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem 1. września 1896 r.

§. 3.

Wykonanie niniejszej ustawy polecam Mojemu Ministrowi oświaty.

